

**Najwyższa Izba Kontroli
Departament Administracji
Publicznej**

Warszawa, dnia 23 listopada 2009 r.

KAP-4112-02-3/2009
S/09/004/KAP

**Pan
mjr Sławomir Skwarski
Dyrektor Aresztu
Śledczego w Warszawie-Grochowie**

Na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹, zwanej dalej „ustawą o NIK”, Najwyższa Izba Kontroli – Departament Administracji Publicznej, przeprowadziła w okresie od 14 września do 27 października 2009 r. kontrolę w zakresie warunków socjalno-bytowych osób osadzonych w Areszcie Śledczym w Warszawie-Grochowie oraz gospodarowania środkami Funduszu Pomocy Postpenitencjarnej w okresie od 1 stycznia 2008 r. do 27 października 2009 r.

W związku z kontrolą, której wyniki zostały przedstawione w protokole kontroli podpisanym w dniu 3 listopada 2009 r., Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 60 ustawy o NIK, przekazuje Panu Dyrektorowi niniejsze **wystąpienie pokontrolne**.

NIK, **pozytywnie pomimo stwierdzonych uchybień**, ocenia działalność Aresztu Śledczego w Warszawie - Grochowie (zwanego w dalszej części wystąpienia Aresztem) w zakresie objętym kontrolą. Stwierdzone przez NIK w toku kontroli uchybienia polegały na:

- nieprzeprowadzaniu badań stomatologicznych osób przyjętych do Aresztu,
- niewydawaniu wszystkim osadzonym kobietom zatrudnionym w warunkach szczególnie uciążliwych dodatkowej normy żywienia,
- niewydawaniu osadzonym posiłków o właściwej wadze².

1. W ocenie Najwyższej Izby Kontroli przyjęty w Areszcie system planowania żywienia dla osadzonych umożliwia przygotowanie posiłków zgodnie z obowiązującymi przepisami i normami oraz w liczbie i jakości zapewniającej pełne zaspokojenie potrzeb osadzonych, a także o odpowiedniej kaloryczności i wartości odżywczej. Zgodnie

¹ Dz. U. z 2007 r. Nr 231, poz. 1701 ze zm.

² Wymagana waga porcji finalnej została określona w jadłospisach na potrzeby kontroli przez Dział Kwatermistrzowski Aresztu.

z przyjętymi w Areszcie zasadami organizacyjnymi, uwzględniającymi specyfikę jednostki penitencjarnej, posiłki wydawane były osadzonym bezpośrednio do cel mieszkalnych (w Areszcie nie wyodrębniono osobnych pomieszczeń do spożywania posiłków).

W toku kontroli ustalono, na podstawie analizy 48 jadłospisów³, że osadzonym zapewniono trzy posiłki dziennie, w tym jeden posiłek ciepły⁴. Zapewniono także możliwość korzystania z diety lekkostrawnej oraz diety cukrzycowej, jak również uwzględniono w wyżywieniu normy dla osób innego wyznania. Wśród użytych produktów nie było produktów zabronionych przy tego rodzaju dietach, jak również przygotowywane one były zgodnie z zasadami określonymi w odpowiednich przepisach⁵. Jak wyjaśnił Dyrektor Aresztu, w przypadku gdy temperatura w pomieszczeniach dla osadzonych, spowodowana warunkami atmosferycznymi, przekraczała 28° C, osadzonym wydawane były także dodatkowe napoje (herbata).

NIK nie wnosi uwag, co do sposobu przechowywania oraz jakości artykułów żywnościowych, przeznaczonych do sporządzania osadzonym posiłków. Przechowywane i wydawane do spożycia produkty posiadały aktualne daty ważności.

Stwierdzono jednak, iż część posiłków obiadowych wydawana była niezgodnie z wagą określoną w jadłospisach. Ustalono, że przyczyną powyższego był niedokładny sposób porcjowania posiłków, których wagę oceniano wzrokowo.

Najwyższa Izba Kontroli ustaliła, iż wszystkie osadzone (28 kobiet) zatrudnione w warunkach szczególnie uciążliwych, w dniach wykonywania pracy, nie otrzymywały dodatkowej normy wyżywienia „Pf” (poza podstawową), która powinna zawierać nie mniej niż 1000 kcal, co było niezgodne z § 2 ust. 3 rozporządzenia w sprawie określenia wartości dziennej normy wyżywienia oraz rodzaju diet wydawanych osobom osadzonym w zakładach karnych i aresztach śledczych. Dyrektor Aresztu wyjaśnił, iż nie przyznawano dodatkowej normy w związku z niepełnym wymiarem czasu pracy osadzonych w warunkach szkodliwych przez cały okres zatrudnienia. NIK zwraca uwagę,

³ Badaniem objęto: 10 jadłospisów dla normy „P”, 10 dla normy wyznaniowej „Pw”, 8 dla normy „M” – młodociani do 26 roku życia, 10 dla normy „L” – dieta lekkostrawna i 10 dla normy „Lc” – dieta cukrzycowa - opracowanych dla 10 dni, w tym 5 dni w 2008 r. oraz 5 dni w 2009 r.

⁴ Badaniem objęto 50 obiadów i 50 kolacji wydawanych osadzonym w ciągu 5 dni.

⁵ Produkty zabronione i zasady przyrządzania zostały określone w załączniku nr 1 tabeli 1 i 2 do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 września 2003 r. w sprawie określenia wartości dziennej normy wyżywienia oraz rodzaju diet wydawanych osobom osadzonym w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. Nr 167, poz. 1633 ze zm.).

że w ww. przepisie nie uzależniono uprawnienia do dodatkowej normy żywienia od czasu zatrudnienia w warunkach uciążliwych.

2. Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia funkcjonowanie systemu klasyfikacji osadzonych dokonywanej przez Komisję Penitencjarną Aresztu⁶, a w następstwie funkcjonowanie systemu przydziału osadzonych do cel mieszkalnych, który działał zgodnie z zasadami określonymi w art. 82 Kodeksu Karnego Wykonawczego⁷ (Kkw). Osadzone umieszczane były w celach po przeprowadzeniu wymaganej przepisami klasyfikacji, w której uwzględniono m.in.: wiek, uprzednią karalność oraz stopień demoralizacji i zagrożenia społecznego.
3. W toku kontroli ustalono, iż ewidencyjna liczba miejsc Aresztu, ustalona z uwzględnieniem normy określonej w art. 110 § 2 Kkw wynoszącej 3 m² powierzchni mieszkalnej na jedną osobę, wynosi 731. W dniu 1 stycznia 2009 r. w jednostce przebywało 551 osadzonych, w tym 318 kobiet, a w dniu 30 czerwca 2009 r. - 731 osadzonych, w tym 421 kobiet (po przyjęciu do użytkowania nowowybudowanego pawilonu), co odpowiadało ww. ewidencyjnej liczbie miejsc Aresztu ustalonej przez Zastępcę Dyrektora Generalnego Służby Więziennej⁸. W Areszcie na oddziałach dla osadzonych kobiet przeważają cele 3, 4 i 5 osobowe, istnieje niewielka ilość cel 6, 7, 8 osobowych. Największymi celami były cele 8 osobowe⁹. NIK zwraca uwagę, że do ewidencyjnej liczby miejsc Aresztu wliczane są także miejsca w pomieszczeniach, które nie są na stałe wykorzystywane przez osadzone, np. cele izolacyjne. Tym samym statystyczne dane o przeludnieniu Aresztu nie odzwierciedlają w pełni rzeczywistych warunków bytowych osadzonych.

W wyniku kontroli 20 cel mieszkalnych, stwierdzono, że w czterech celach, osadzonym kobietom nie zapewniono minimalnej powierzchni mieszkalnej 3 m² na jedną osobę określonej w art. 110 § 2 Kkw. Faktyczna powierzchnia wynosiła od 2,57 m² do 2,91 m². Przyczyną tego było w przypadku jednej celi okresowe przeludnienie Aresztu, a w trzech pozostałych przyjęcie w ewidencji Aresztu powierzchni innych niż wynikająca z aktualnych obmiarów powierzchnia tych cel, a w konsekwencji zawyżenie w tych celach liczby miejsc dla osadzonych. Jak wyjaśnił Dyrektor Aresztu w jednostce została powołana komisja, która dokona pomiarów cel mieszkalnych w celu weryfikacji norm powierzchni mieszkalnej. Zgodnie z art. 248 § 1 Kkw w szczególnie uzasadnionych

⁶ Badania dokonano na podstawie akt osobowych (część B) dla 20 osadzonych kobiet.

⁷ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557 ze zm.).

⁸ Decyzja Zastępcy Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 11 grudnia 2008 r.

⁹ Zbiorcze zestawienie cel mieszkalnych w Areszcie wg stanu na dzień 9 lutego 2009 r.

przypadkach dyrektor zakładu karnego i aresztu śledczego może umieścić osadzonych, na czas określony, w warunkach, w których powierzchnia w celi na jedną osobę wynosi mniej niż 3 m². O takim umieszczeniu należy bezzwłocznie powiadomić sędziego penitencjarnego. Z ustaleń kontroli wynika, że we wszystkich przypadkach, gdy powierzchnia mieszkalna na jednego osadzonego była mniejsza niż 3 m² powiadamiano sędziego penitencjarnego¹⁰.

NIK zwraca uwagę, że z dniem 6 grudnia 2009 r. art. 248 § 1 Kkw traci moc obowiązującą na podstawie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 maja 2008 r.¹¹ jako niezgodny z art. 40, art. 41 ust. 4 i art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. W uzasadnieniu wyroku Trybunał Konstytucyjny stwierdził m.in., że przeludnienie w więzieniach, na skutek stosowania zaskarżonego przepisu Kkw, może powodować niehumanitarne traktowanie więźniów. Trybunał Konstytucyjny nie wyklucza jednak, w rzeczywistości nadzwyczajnych sytuacjach (np. wzrost przestępstw i wyroków skazujących) możliwość czasowego osadzania skazanych w celach o powierzchni mniejszej niż 3 m² na jedną osobę. Zasady czasowego osadzania skazanego w takiej celi powinny być jednak wyraźnie określone. Przepisy nie mogą pozostawiać wątpliwości co do wyjątkowości sytuacji, w których to może nastąpić, maksymalnego czasu umieszczenia skazanego w mniejszej celi, oraz trybu takiego postępowania.

W ocenie NIK przeludnienie w celach można rozpatrywać też w kontekście naruszenia dóbr osobistych skazanych, co może stanowić podstawę do skutecznych roszczeń sądowych o zadośćuczynienie¹².

Wszystkim osadzonym kobietom, w objętych szczegółową kontrolą 20 celach, zapewniono wyposażenie i warunki sanitarne zgodne z przepisami. Ponadto wszystkie osadzone, przebywające w kontrolowanych celach, otrzymywały bieliznę, pościel i środki czystości zgodnie z normami określonymi w załączniku nr 1 do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 17 października 2003 r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych¹³. Osadzonym zapewniono także możliwość korzystania, za zgodą Dyrektora Aresztu, z własnej odzieży.

4. Ustalono, iż stan sanitarny Aresztu, tj. utrzymywanie czystości przez osadzonych, stan i czystość odzieży i bielizny były przedmiotem regularnych kontroli przeprowadzanych

¹⁰ Zarządzenie Wewnętrzne nr 13/09 Dyrektora Aresztu Śledczego w Warszawie – Grochowie z dnia 1 kwietnia 2009 r. Zaakceptowane w dniu 21 kwietnia 2009 r. przez sędziego penitencjarnego i obowiązujące przez okres sześciu miesięcy, tj. do dnia 30 września 2009 r.

¹¹ Sygnatura akt SK 25/07 – Dz. U. Nr 96, poz. 620.

¹² Takie stanowisko zajął też Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 27 lutego 2007 r. – sygnatura akt V CSK 431/06.

¹³ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości jw.

przez pracowników i funkcjonariuszy Aresztu. NIK stwierdziła, iż w okresie objętym kontrolą przeprowadzano m. in. kontrole ilości i jakości dostaw artykułów spożywczych, stanu sanitarnego kuchni, magazynu żywnościowego, oddziałów mieszkalnych, pralni, magazynów depozytowych, kotłowni, warsztatów. Ponadto przeprowadzano codzienne kontrole ilości i jakości posiłków oraz sposobu ich przyrządzania, a także codzienne procesy mycia i dezynfekcji kuchni oraz magazynów żywnościowych. Kontrole te nie wykazały nieprawidłowości. Stwierdzono również, iż Dyrektor Aresztu raz w miesiącu wizytował cele mieszkalne i pomieszczenia, w których przebywają osadzeni, zgodnie z obowiązującymi przepisami¹⁴.

5. W toku kontroli ustalono, iż na terenie Aresztu zorganizowany został punkt sprzedaży artykułów żywnościowych, prowadzony przez podmiot prywatny. Osadzeni mogli w nim dokonywać zakupów artykułów żywnościowych i przemysłowych. Ceny tych artykułów były monitorowane przez funkcjonariuszy służby kwatermistrzowskiej i nie odbiegały od cen oferowanych w okolicznych sklepach. Na podstawie badania pięciu miesięcznych opłat za czynsz stwierdzono, iż: faktury wystawiane były, za wyjątkiem jednego przypadku, przez Areszt w terminie określonym w umowie, a wpłaty czynszu były dokonywane przez najemcę w terminie i zgodnie z wystawioną fakturą. Dochody budżetu państwa z tytułu najmu powierzchni odprowadzane były na rachunek dochodów budżetu państwa w terminie określonym w § 4 ust. 1 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 29 czerwca 2006 r. w sprawie szczegółowego sposobu wykonywania budżetu państwa¹⁵.
6. W ocenie NIK, w Areszcie zapewniono osadzonym odpowiednie warunki w zakresie opieki medycznej. Na podstawie analizy zapisów dokonanych w „Książkach zgłaszających się do lekarza i na zabiegi”¹⁶ ustalono, że osadzone przyjmowane były przez lekarzy, w tym m.in. przez lekarza internistę, stomatologa, ginekologa oraz psychiatrę, w dniu zgłoszenia się na wizytę lub w dniu następnym.

NIK nie wnosi również zastrzeżeń do sposobu zapewnienia opieki medycznej po godzinach pracy administracji Aresztu. W wyniku badania 20 spośród 57 przypadków¹⁷

¹⁴ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania (Dz. U. Nr 152, poz. 1494) oraz rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności (Dz. U. Nr 152, poz. 1493).

¹⁵ Dz. U. Nr 116, poz. 784, ze zm.

¹⁶ Analizą objęto wszystkie zgłoszenia osadzonych kobiet do lekarzy w miesiącach, w których dokonano największej liczby zgłoszeń w danym roku, tj. w styczniu 2008 r. oraz w styczniu 2009 r.

¹⁷ Badaniem objęto próbę wybraną spośród miesięcy o największej liczbie ww. zgłoszeń po godzinach, tj. czerwiec 2008 r., maj i lipiec 2009 r.

udzielenia w 2008 i 2009 r. ww. pomocy ustalono, iż obowiązek ten zrealizowano zgodnie z przepisami, a pomocy tej udzielono niezwłocznie po dokonaniu zgłoszenia.

Wyposażenie pomieszczeń Zakładu Opieki Zdrowotnej Aresztu było zgodne z obowiązującymi przepisami¹⁸, jak również udostępniona była w nich informacja o prawach pacjenta.

Na podstawie dokumentacji dotyczącej losowo wybranej próby 20 osadzonych kobiet ustalono, że osadzone miały wykonane badania wstępne nie później niż trzeciego dnia roboczego liczonego od dnia przyjęcia do Aresztu, tj. w terminie określonym w § 3 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 października 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad, zakresu i trybu udzielania świadczeń zdrowotnych osobom pozbawionym wolności przez zakłady opieki zdrowotnej dla osób pozbawionych wolności¹⁹. Badania radiologiczne klatki piersiowej przeprowadzone były u 19 osadzonych w terminie określonym w § 3 ust. 2 ww. rozporządzenia (14 dni roboczych), natomiast jedna osadzona miała wykonane badania rtg z jednodniowym opóźnieniem. Powodem tego, według wyjaśnień Dyrektora Aresztu, było przybycie osadzonej do Aresztu po godzinach pracy rentgenobusa wykonującego ww. badania wg ustalonego wcześniej grafiku, w związku z czym badanie wykonano w następnym terminie jego pracy w Areszcie.

W odniesieniu do badań stomatologicznych stwierdzono, iż tylko dziewięć osadzonych (spośród 20) miało je wykonane terminowo, tj. w okresie 14 dni roboczych od przyjęcia do Aresztu. Natomiast u 11 osadzonych nie przeprowadzono wogóle badań stanu uzębienia, co było niezgodne z § 3 ust. 2 ww. rozporządzenia. Przyczyną tego było znaczne zwiększenie liczby osadzonych (o około 40-50%) w związku z oddaniem do użytkowania nowego pawilonu w Areszcie, co przy konieczności bieżącego leczenia osadzonych i sytuacji kadrowej, znacznie utrudniło wykonywanie przeglądów.

W odniesieniu do obowiązku przeprowadzania okresowych badań radiologicznych Najwyższa Izba Kontroli ustaliła, iż wszystkie osadzone, podlegające temu obowiązkowi, miały je wykonywane terminowo.

7. Najwyższa Izba Kontroli nie stwierdziła uchybień w zakresie organizacji i sposobu zapewnienia osadzonym warunków spędzania wolnego czasu. Osadzonym zapewniono możliwość odbywania spacerów w przysługującym im wymiarze czasu na specjalnie

¹⁸ Załącznik nr 3 tabele nr 12-14 do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2003 r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych. (Dz. U. Nr 186, poz. 1820.)

¹⁹ Dz. U. Nr 204, poz. 1985.

wyznaczonych polach spacerowych. Ponadto w świetlicach, wyposażonych zgodnie z normami określonymi w rozporządzeniu w sprawie warunków bytowych osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych²⁰, prowadzono zajęcia kulturalno-oświatowe. Osadzone posiadały możliwość korzystania z boiska sportowego, według przyjętych w Areszcie grafików i rozkładów. W planach tych ujmowane były takie zajęcia jak: oglądanie filmów i programów telewizyjnych, gry świetlicowe, tenis stołowy itp. Ponadto dla osadzonych kobiet organizowano m.in. kursy bukieciarstwa, szycia, pielęgnacji terenów zielonych i gotowania.

8. W toku kontroli NIK stwierdziła, iż w Areszcie ustalone zostały, w formie zarządzeń wewnętrznych, zasady zatrudniania (odpłatnego i nieodpłatnego) osadzonych.

Na koniec grudnia 2008 r. odpłatnie zatrudnionych osadzonych było 131 (43 kobiety), tj. 23,8 % stanu osadzonych, z tego: 68 osób wykonywało prace porządkowe oraz pomocnicze na rzecz Aresztu, 36 osób było zatrudnionych u kontrahentów zewnętrznych, a 27 osób w przywieziennym gospodarstwie pomocniczym.

Na koniec czerwca 2009 r. odpłatnie zatrudnionych osadzonych było 118 (47 kobiet), tj. 16,1 % stanu osadzonych, z tego: 75 osób wykonywało prace porządkowe oraz pomocnicze na rzecz Aresztu, 35 osób było zatrudnionych u kontrahentów zewnętrznych, a 8 osób w przywieziennym gospodarstwie pomocniczym.

W ocenie NIK, Areszt aktywnie poszukiwał zatrudnienia dla osadzonych poprzez wysyłanie ofert do potencjalnych kontrahentów oraz przeprowadzanie rozmów z aktualnymi pracodawcami, w wyniku których powiększano liczbę zatrudnianych osadzonych poza terenem Aresztu. Jako zasadę dominującą przy kierowaniu do zatrudnienia osadzonych przyjęto posiadanie przez osadzonego kierowanego do pracy właściwych kwalifikacji i uprawnień niezbędnych do wykonywania prac na stanowiskach tego wymagających. Do pracy w pierwszej kolejności kierowano osadzonych posiadających zobowiązania alimentacyjne, trudne warunki rodzinne, zobowiązanych z mocy wyroku sądowego do naprawy szkody. Na podstawie przeprowadzonej analizy dokumentów dotyczących losowo wybranych 50 osadzonych kobiet zatrudnionych u kontrahenta zewnętrznego ustalono, że osadzonym prawidłowo naliczono wynagrodzenia oraz dokonywano z nich potrąceń, a wypracowane przez osadzone środki finansowe były gromadzone na rachunku sum depozytowych Aresztu.

²⁰ Załącznik nr 3 tabela nr 11 do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych.

9. W 2008 r. z Funduszu Pomocy Postpenitencjarnej (FPP) udzielono osadzonym pomocy (zarówno rzeczowej jak i finansowej) na łączną kwotę 112,8 tys. zł (949 świadczeń), a w I półroczu 2009 r. na kwotę 70,2 tys. zł (573 świadczeń). W wyniku szczegółowej kontroli losowo wybranych wydatków z FPP w łącznej kwocie 38,5 tys. zł (z tego 22,5 tys. zł, tj. 19,9 % z wydatków poniesionych w 2008 r. oraz 16,0 tys. zł, tj. 22,8 % z wydatków poniesionych w okresie I półrocza 2009 r.) NIK stwierdziła, że wydatki te zostały poniesione na cele określone w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 kwietnia 2005 r. w sprawie Funduszu Pomocy Postpenitencjarnej²¹, zgodnie z zasadami określonymi w ww. rozporządzeniu.

Przedstawiając powyższe oceny, Najwyższa Izba Kontroli wnioskuje o:

1. Zapewnienie wydawania osadzonym posiłków w ilości zgodnej z normami, a osadzonym zatrudnionym w warunkach szczególnie uciążliwych dodatkowej normy żywienia.
2. Przeprowadzanie badań stomatologicznych zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie szczegółowych zasad, zakresu i trybu udzielania świadczeń zdrowotnych osobom pozbawionym wolności przez zakłady opieki zdrowotnej dla osób pozbawionych wolności.

Najwyższa Izba Kontroli – Departament Administracji Publicznej, na podstawie art. 62 ust. 1 ustawy o NIK, oczekuje przedstawienia przez Pana Dyrektora, w terminie 14 dni od dnia otrzymania niniejszego wystąpienia pokontrolnego informacji o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków bądź o działaniach podjętych w celu realizacji wniosków lub przyczynach niepodjęcia takich działań.

Zgodnie z treścią art. 61 ust. 1 ustawy o NIK, w terminie 7 dni od daty otrzymania niniejszego wystąpienia pokontrolnego, przysługuje Panu Dyrektorowi, prawo zgłoszenia na piśmie do Dyrektora Departamentu Administracji Publicznej Najwyższej Izby Kontroli umotywowanych zastrzeżeń w sprawie ocen i wniosków zawartych w wystąpieniu pokontrolnym. W razie zgłoszenia zastrzeżeń, zgodnie z art. 62 ust. 2 ustawy o NIK, termin nadesłania informacji, o którym mowa wyżej, liczy się od dnia otrzymania ostatecznej uchwały właściwej komisji NIK.

²¹ Dz. U. Nr 69, poz. 618.